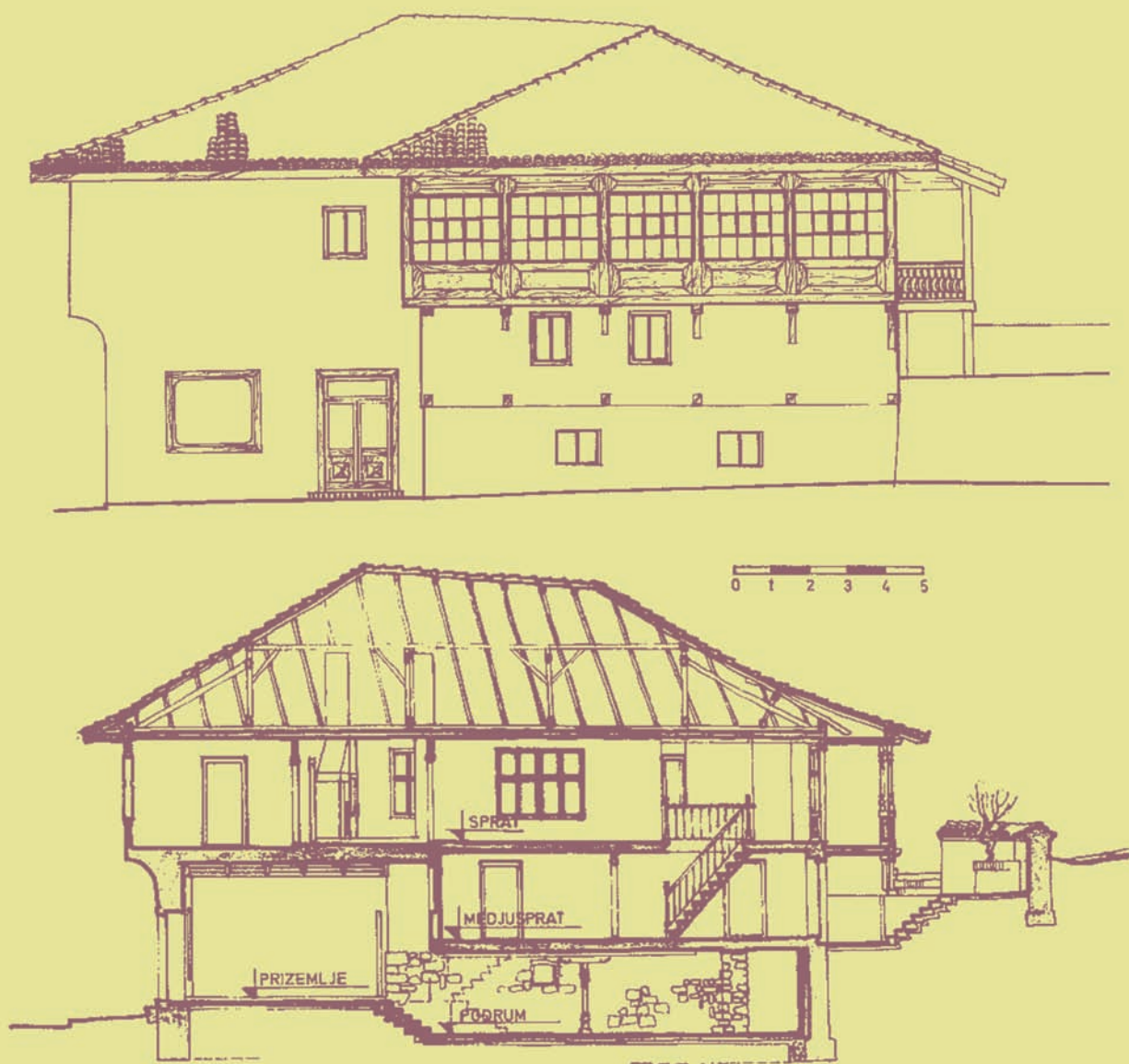

Завод за заштиту споменика културе града Београда / Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Манакова кућа *Manak's House*

Изглед и пресек

Манакова кућа

Краљевића Марка 12 и Гаврила Принципа 7

У предграђу некадашње Савамале, на углу улица Краљевића Марка и Гаврила Принципа, налази се Манакова кућа, неми сведок давно прохујалог времена.

Савамала је почетком деветнаестог века, поред Палилуле, била једино предграђе насељено углавном Србима. Почињала је од садашње Улице Краљевића Марка и захватала је крај око Зеленог венца, Босанске (Гаврила Принципа) и Абаџијске

улице (Народног фронта). Када је кнез Милош Обреновић у првој половини деветнаестог века од турског паше добио на поклон Савско приобаље, оно је имало изглед сеоског насеља са сиротињским приземљушама, трошним рибарским колибама и понеком циганском чергом. У жељи да од Београда направи модеран град, Милош је започео радове на регулацији и трансформацији овог подручја.

Тодор Стефановић Вировски пишући о првом покушају регулисања српске вароши у Београду 1834–1836. године наводи:

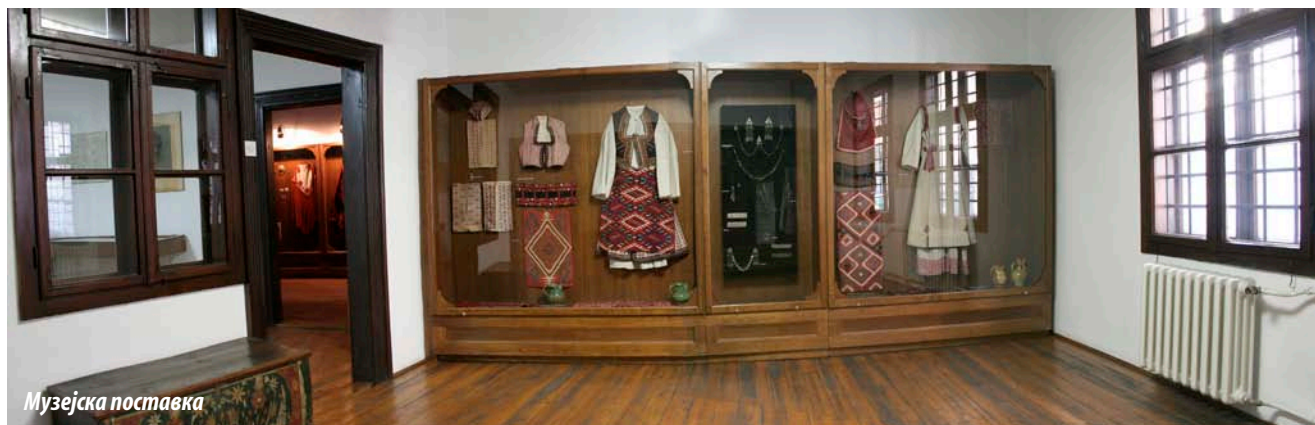
„Посао око регулисања нове вароши и око грађења државних здања није текао брзо. Њиме је испуњен цео размак времена од 1834. до 1838, па чак и до 1842. године. Изгледа да се кнез Милош није могао одлучити да из Беча доведе архитекте као што му је Фелбер предлагао. Остао је, дакле да овај посао раде домаће снаге тј. зидари из старе Србије, међу којима је било вештих и искусних мајстора, но којима је недостајало више знања о инжињерији и архитектури.

Регулисање нове вароши, није разуме се извршено онако како су то замишљали кнез и његови саветници. Приватна лица куповала су плацеве и зидала куће где и како су хтела. Нове улице имале су за свој постанак да захвале природи терена на коме су грађене или здравом инстинкту кућних зграда, а никаквом срачуњеном плану...

Тако је ето постала Савамола, крај докле ненасељен и пуст, а сада средиште српског националног политичког и економског живота у Београду, коме је судбина наменила задатак да буде језгро новој српској вароши и да својим сталним напредовањем и развијањем онемогући Турцима даљи опстанак у Београду.“

Општи изглед

Манакова кућа сведочи о стању пре регулисања и настанка, нове, српске Савамале. Њу су, по наредби кнеза, „инџилири“ морали да чувају док су рушили Савамалу и просећали нове улице. Не зна се тачно време њене изградње. Претпоставља се да је подигнута у време када су подизани Конак кнегиње Љубице и Кафана,“.

Постоји више легенди које се везују за ову кућу. По неким предањима, у њој је био смештен татар (пошта) кнеза Милоша Обреновића. У време Милоша Обреновића нису постојале уређене поште, нити поштанске линије са одређеним правцем и временом одласка и доласка поштиљки. Пренос поште вршили су, према потреби, писмоноше на коњима који су се звали татари. Носећи пошту, татари су се током пута кратко задржавали у поштанским станицама, где су мењали коње, одмарали се и јели. По њима су се називале поштанске станице, а по предању једна од њих, Манакова кућа, била је на линији на којој су татари преносили службена писма и државне документе.

За ову стару градску кућу везује се и легенда да је била намењена турском аги и његовом харему. Поуздано се зна да је кућу купио Грк Манојло Манак, који је седамдесетих година деветнаестог века у приземљу држао пекару и кафану, док је спрат користио за становање. По његовом рођаку Манаку Михаиловићу, добила је и име.

У сећању старих Београђана остала је запамћена као кафана. На најстаријој фотографији која се чува у Музеју града Београда види се натпис са именом Арсе Петровића, испред које се налазе столови постављени на тротоару улице. Поред заинтересованих фотографа, изглед Манакове куће забележили су и архитекта Штаудингер и графичар Лука Младеновић.

Својим конструктивним одликама, Манакова кућа, лоцирана на старој регулацији, документује развој Београда. У њој се огледају грађевински поступци, прилагођавање терену и култура становања тога времена. Грађена је у бондручном систему, са ћерпичем у блату. Покривена је ћерамидом. Диспозиција просторија последица је наслеђене регулације и неравног терена. Има подрум, приземље, међуспрат и спрат.

Средином педесетих година двадесетог века зграда је била руинирана и склона паду. Њено рушење је спречено, а Завод за заштиту споменика културе града Београда је од 1964. године до 1968. извео рестаурацију и конзервацију. Пројекат темељне реконструкције поверен је архитекти Зорану Јаковљевићу и том приликом ојачани су темељи, замењена је дрвена бондручна конструкција, а задржан распоред и величина просторија. Задржани су и детаљи ентеријера – дрвене таванице, оџаклије и степенице. Доксат је потпуно

Галерија-Документација Манакове куће

реконструисан путем аналогije с појединим објектима из тога времена и сличне архитектуре у Београду, Гроцкој и Сопоту.

Радови су изведени наменски за смештај етнографске збирке Христифора Црниловића (1886–1963), сликара, једног од ретких истраживача и колекционара фолклорног наслеђа, који је за собом оставио тако значајну колекцију предмета да представља својеврстан музеј народног стваралаштва.

Уговором о поклону Збирке сликара и колекционара Христифора Црниловића граду Београду, обновљена Манакова кућа уступљена је на коришћење Етнографском музеју за смештај, чување и излагање поменуте збирке.

Данас се ту налазе и радионице за изучавање традиционалних заната и народне радиности — ручно ткање и керамику, као и школа класичних графичких техника. У приземном делу Манакове куће постоји етно-излог. Очувањем оваквог архитектонског споменика као својеврсног културног центра са изложбама које у оваквом амбијенту дочаравају дух старог Београда, кућа је добила музејску вредност и простор за едукацију.

Данас, уз историјске изворе говори о развоју српског друштва, о томе како су се развијале стамбена архитектура и привреда тог времена, односно о континуитету развоја архитектуре Београда XIX века на Савској падини.

Проглашена је за споменик културе Решењем Завода за заштиту споменика културе града Београда бр. 277/2 од 9. 5. 1963.

За културно добро од великог значаја проглашена је Одлуком објављеном у Службеном гласнику СРС, бр. 14/79.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Б. Максимовић, *Урбанизам у Србији, Београд, 1962.*
2. Тодор Стефановић Вилоски, *Постанак Савамале (Први покушај регулисања српске вароши у Београду 1834–1836, архивска студија), Нова искра, књ. X, стр. 76–79, Београд, 1911.*
3. Гордана Цветковић, *Манакова кућа, Годишњак града Београда, књ. XXII, 1975.*
4. *Извештај комисије за утврђивање споменичких својстава, Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда*
5. Др Дивна Ђурић-Замоло, *Београд као оријентална варош 1521–1867, Београд, 1977.*

Manak's House

7, Gavril Principa and 12, Kraljevića Marka Streets

Мијачка Копаница, народни дворез

On the outskirts of the former Savamala, on the corner of Kraljevića Marka and Gavril Principa Streets, lies the Manak's House, silent witness to the period passed long time ago.

In the early 19th century, besides Palilula, Savamala was the only suburb inhabited mostly by Serbs. It started from today's Kraljevića Marka Street and encompassed the area around Zeleni venac, Bosanska (Gavril Principa) and Abadžijska Streets (Narodnog fronta). In the first half

of the 19th century, when Prince Miloš Obrenović received the Sava Embankment as a gift from the Turkish Pasha, it had the appearance of rural settlement with squalid ground-floor houses, dilapidated fishing huts and few Gypsy settlements. Since Miloš wanted Belgrade to become a modern city, he started regulation and transformation of this area.

Writing about the first attempt to regulate town in Belgrade in 1834 - 1836, Todor Stefanović Vilovski stated:

“Work on the regulation of new town and on the construction of state buildings did not proceed quickly. It lasted for the whole time interval from 1834 to 1838, and even to 1842. It seems that Prince Miloš could not decide to bring an architect from Vienna, as Felber suggested. Therefore, it remained this job to be performed by domestic forces, i.e. the builders from old Serbia, among whom were skilled and experienced craftsmen, but who were lacking in additional knowledge of engineering and architecture.

Regulation of new town, of course, was not performed as prince and his advisers imagined. Private persons were buying lots and were building houses where and how they wanted to. For their creation new streets had to thank nature of the terrain on which they were built or a healthy instinct of houses, and not the methodical plan ...

So, this is the way in which Savamala developed, an area, until that time, uninhabited and desolate, and now the center of Serbian national, political and economic life in Belgrade, which was given the task by the fate of being the core of the new Serbian town and of preventing the continued existence of Turks in Belgrade with its ongoing progress and development.”

Manak's House testifies to the situation before regulation and development of a new, Serbian Savamala. It, by order of Prince, had to be preserved by “indžiliri” (engineers) while demolishing Savamala and cutting new streets.

The exact period of its construction is not known. It is assumed that it was built at the time of the construction of Konak (residence) of Princess Ljubica and Tavern “?”. There are several legends that are associated with this house.

According to some legends, tatar (post) of Prince Miloš Obrenović was located in this house. At the time of Miloš Obrenović there were no regulated posts or postal lines with certain direction and time of departure and arrival of dispatches. The mail transfer, as appropriate, was performed by postmen on horses that were called tatars. While carrying mail, during their journey, Tatars had short stopovers at post stations where they were changing horses, resting and eating. Postal stations were named after them, and according to tradition, one of them, Manak's House, was on the line on which Tatars carried official letters and public documents.

This old city house is tied to the legend that it was designed for the Turkish Aga and his harem. What is known for sure is that

Оцаклија, Србија XIX век

the house was bought by a Greek Manojlo Manak, who in the seventies of the 19th century had a bakery and a tavern on the ground-floor, while the floor was used for residential purposes. It was named after his cousin Manak Mihailović.

Old citizens of Belgrade remember it as a tavern. On the oldest photograph that is stored in the Belgrade City Museum, we can see the inscription with the name of Arsa Petrović, in front of which there are tables that are placed on the sidewalk of the street. Besides the interest of photographers, the layout of Manak's House was drawn even by architect Štaudinger and graphic artist Luka Mladenović.

With its constructive characteristics the Manak's House located on the old regulation, documents the development of Belgrade. It reflects construction methods, adjustment to the terrain and dwelling culture of that time. It was built in bondruk system, with mudbrick. It is covered with tiles. The layout of the rooms is the result of inherited regulation and uneven terrain. It has basement, ground floor, mezzanine and first floor.

In the mid-fifties of the 20th century the building was ruined and prone to falling. Its demolition was prevented, and between 1964 and 1968 the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

performed the restoration and conservation works. Fundamental reconstruction design was entrusted to the architect Zoran Jakovljević and on that occasion, the foundations were reinforced, the wooden bondruk structures were replaced and the layout and the size of rooms were retained. Interior details were retained – wooden ceilings, rooms with chimney and stairs. The porch was completely reconstructed by analogy with the individual objects of the same period and similar architecture in Belgrade, Grocka and Sopot.

The works were specifically designed for placing the ethnographic collection of Hristifor Crnilović (1886-1963), painter, one of the few researchers and collectors of folk heritage who has left such a significant collection of objects that represent a museum of folk art.

With the gift agreement of the Collection of painter and collector Hristifor Crnilović, the restored Manak's House was given to the city of Belgrade to the use of the Ethnographic Museum for placing, storing and displaying the aforementioned collection.

Today there are also workshops for studying traditional crafts and national handiwork: hand-weaving and pottery, as well as the school for classical graphic techniques. On the ground floor of the Manak's House there is ethno showcase.

With the preservation of such an architectural monument as the kind of cultural center with exhibitions that in such an atmosphere evoke the spirit of old Belgrade, the house obtained a museum value and a space for education.

Today, together with the historical evidence, it talks about the development of Serbian society, about the development of residential architecture and economy of that time and about the continuous development of Belgrade architecture in the 19th century on the slope towards the Sava.

With the Decision of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade No. 277/2 dated May 9, 1963, it was declared a cultural monument.

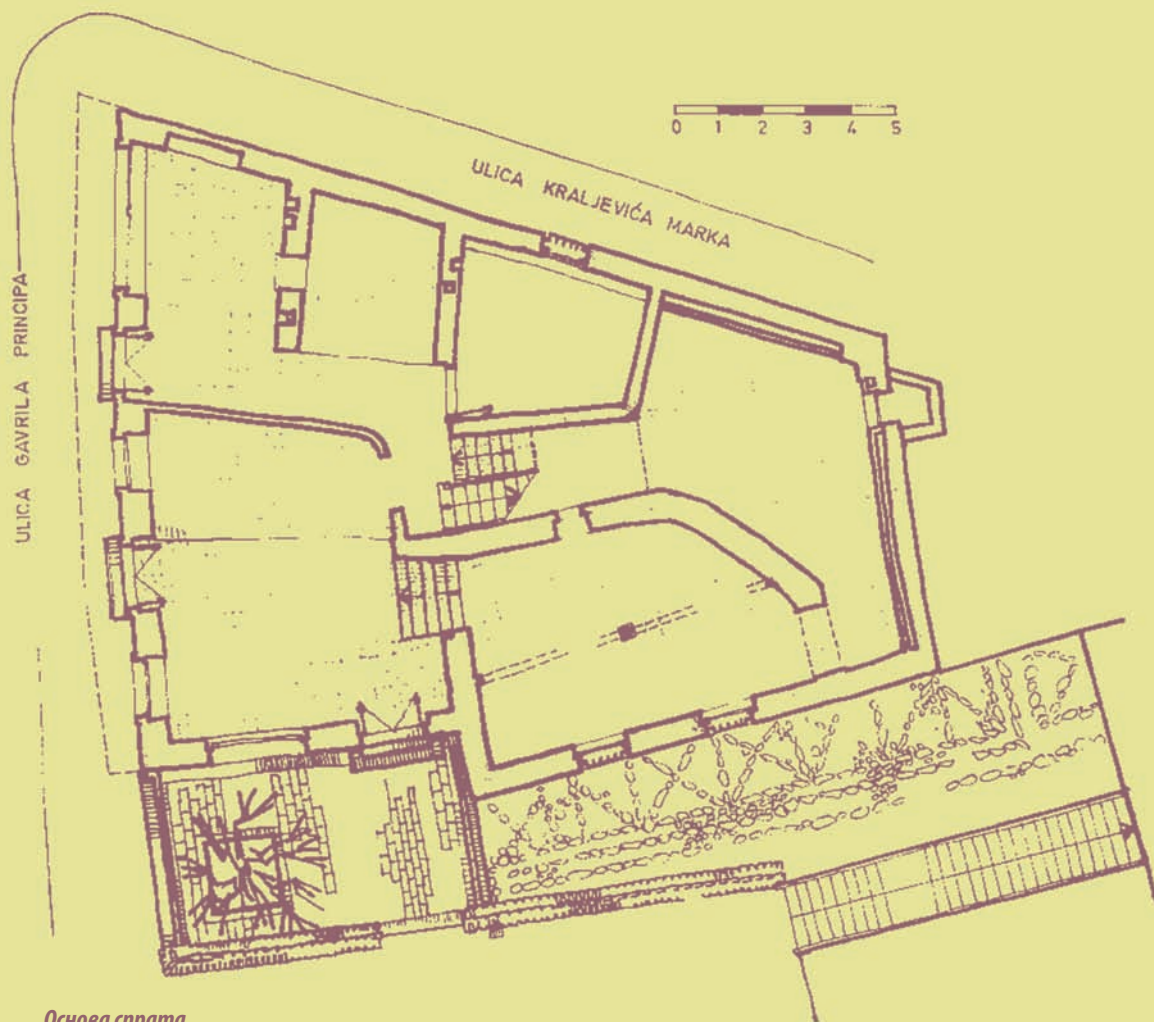
With the Decision published in the "Official Gazette RS" No. 14/79, it was declared a cultural monument of great value.

Изложбени простор, документација Манакове куће

Bibliography:

1. B. Maksimovic, *Urban Planning in Serbia, Belgrade 1962*
2. Todor Stefanović Vilovski, *Savamala Genesis (First attempt of regulating the Serbian town of Belgrade 1834 - 1836 - Archival studies), New Spark Vol. X p.76-79, Belgrade 1911.*
3. Gordana Cvetković, *Manak's House, Almanac of Belgrade Vol. XXII - 1975.*
4. *Report of the Commission for Determination of the Monumental Properties,*
5. *Documentation of the the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade Ph.D. Divna Djurić Zamolo, Belgrade as Oriental Town 1521-1867, Belgrade*

МАНАКОВА КУЋА

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: мр Милица Грозданић, директор

Текст: Ана Сибиновић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Јелена Топаловић – Китановић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић,

Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда,
фотодокументација легата Христифора Црниловића – „Манакова кућа“

Тираж: 1000 примерака

Штампа: ЈП „Службени гласник“, Београд

Београд, 201

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд,

Градска управа, Секретаријат за културу

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade